

۱۴۰۰ / ۱۲ / ۱۵

۱۹۴۱۸۰۸

روش تحقیق در روان‌شناسی و علوم تربیتی

تألیف

دکتر علی دلاور

استاد دانشگاه علامه طباطبائی

www.ketab.ir

دلور، علی. ۱۳۲۰ -

عنوان و نام پدیدآور: روش تحقیق در روان‌شناسی و علوم تربیتی / تألیف: علی دلور [ویرایش ۵].
مشخصات نشر: تهران: نشر ویرایش، ۱۴۰۰.
مشخصات ظاهری: دوازده، ۳۸۸ ص. : جدول.

ISBN : 978 - 600 - 8348 - 55 - 9

فهرست‌نویسی بر اساس اطلاعات فیبا.

واژه‌نامه

کتابنامه: ص. [۳۸۳].

موضوع: روان‌شناسی -- تحقیق

موضوع: روان‌شناسی تربیتی -- تحقیق

موضوع: آموزش و پرورش -- تحقیق

رده‌بندی کنگره: BF ۷۶/۵

رده‌بندی دیویی: ۱۵۰/۷

شماره کتاب‌شناسی ملی: ۸۵۴۶۱۰۱

بیا بید به حقوق دیگران احترام بگذاریم

مخاطب عزیز، خواننده گرامی، این کتاب حاصل دسترنج چندین‌ساله مترجم و ناشر است. تکثیر آن به هر شکل و میزانی، بدون اجازه از ناشر و مؤلف، و خرید و فروش آن کاری نادرست، غیرقانونی، و غیرشرعی است. پیامد این عمل ناصواب موجب بی‌اهمادی در فضای نشر و فروش کتاب می‌شود و می‌تواند زمینه‌ساز محیطی ناسالم جهت بی‌ارزش کردن زحمات دست‌اندرکاران فعالیت‌های فرهنگی و اقتصادی در جامعه شود که در نهایت، به زیان خود شما و فرزندان‌تان خواهد شد.

سایت

www.Ravabook.com

پست الکترونیکی

virayeshpub@yahoo.com

روش تحقیق در روان‌شناسی و علوم تربیتی (ویرایش پنجم)

تألیف: دکتر علی دلور

ناشر: نشر ویرایش

نوبت چاپ: پنجاه و پنج (چاپ اول ویراست ۵)، پاییز ۱۴۰۰

تعداد صفحات: ۴۰۰ صفحه

لیتوگرافی: طیف‌نگار صحافی: چاوش چاپ: شاهین

شمارگان: ۵۵۰۰ جلد

قیمت: ۱۰۰،۰۰۰ تومان

ISBN : 978 - 600 - 8348 - 55 - 9

شابک: ۹۷۸ - ۶۰۰ - ۸۳۴۸ - ۵۵ - ۹

مرکز پخش: تهران - خیابان زرتشت غربی، بین خیابان علیزاده و شیخلر، پلاک ۶۳

تلفن: ۸۸۹۷۳۳۵۸ - ۹ - ۸۸۹۶۷۷۰۴ ۸۸۹۶۵۲۲۸ تلفکس: ۸۸۹۶۲۷۰۷

فهرست مطالب

پیشگفتار ویرایش پنجم..... ۱

۳

فصل اول : علم و روش‌های علمی

۴	روش علمی در علوم تربیتی.....
۴	منابع اطلاعاتی.....
۵	۱. تجربه.....
۶	۲. صاحب‌نظران.....
۸	۳. استدلال قیاسی.....
۹	۴. استدلال استقرایی.....
۱۱	بیکن و روش قیاسی.....
۱۲	۵. روش علمی.....
۱۴	مراحل روش علمی.....
۱۶	مفروضه‌های زیربنایی روش علمی.....
۱۷	نگرش‌های دانشمندان.....
۱۸	فرایند علمی.....
۲۲	علوم نظری.....
۲۳	نظریه علمی.....
۲۴	انواع نظریه.....
۲۵	هدف‌های نظریه.....
۲۶	ویژگی‌های نظریه.....
۲۷	خلاصه.....
۳۰	خودآزمایی.....

۳۱

فصل دوم : تحقیق و مفاهیم اساسی آن

۳۲	مفهوم تحقیق.....
۳۴	ویژگی‌های تحقیق از نظر تاکنم.....
۳۴	ویژگی‌های تحقیق از نظر جان بست.....
۳۶	تحقیق و نظریه.....
۳۷	مراحل تحقیق.....
۴۰	متغیر و انواع آن.....
۴۱	انواع متغیر.....

۴۲	رابطه بین متغیرهای مستقل و وابسته
۴۳	متغیر کمی و کیفی
۴۳	متغیرهای دوارزشی و چندارزشی
۴۴	متغیر تعدیل‌کننده
۴۴	متغیر کنترل
۴۵	متغیرهای مزاحم
۴۷	تعاریف عملیاتی
۴۹	ملاحظات اخلاقی
۴۹	۱. عدم مشارکت در پژوهش
۵۰	۲. داشتن اسم مستعار
۵۰	۳. انتظار پذیرش مسئولیت به وسیله پژوهشگر
۵۰	خلاصه
۵۳	خودآزمایی

۵۵

فصل سوم: انتخاب مسئله و بیان فرضیه

۵۶	انتخاب موضوع پژوهشی
۵۷	تعیین و تدوین مسئله
۶۰	توصیف و بیان مسئله
۶۰	۱. محدود کردن مسئله
۶۱	۲. تعریف مفاهیم
۶۱	الف - تعریف با استفاده از مثال
۶۱	ب - تعریف به وسیله جنس و وجه امتیاز
۶۲	ج - تعریف با استفاده از قید و شرط
۶۲	د - تعریف عملیاتی
۶۲	منابع مسائل
۶۳	فهرست عناوین پژوهش‌های آموزشی
۶۶	ارزشیابی مسئله
۶۷	ملاک‌های ارزشیابی مسئله
۶۸	فرضیه
۷۰	تفاوت بین فرضیه و مشاهده
۷۰	منابع فرضیه
۷۱	ملاک‌های تدوین فرضیه
۷۷	انواع فرضیه
۷۹	آزمون فرضیه
۸۰	فرضیه‌ها، قوانین و اصول
۸۱	خلاصه
۸۳	خودآزمایی

فصل چهارم: مطالعه منابع مربوط به موضوع مورد تحقیق ۸۵

۸۶	۱. تعیین متغیرهای اساسی.....
۸۷	۲. تشخیص آنچه انجام شده و آنچه باید انجام شود.....
۸۷	۳. تعیین کردن معانی و روابط.....
۸۸	منابع آموزشی به زبان فارسی.....
۸۸	الف. منابع مقدماتی.....
۸۸	۱. پایان‌نامه‌های فارغ‌التحصیلان خارج از کشور.....
۸۹	۲. نمایه‌نامه مدارک غیرکتابی موجود در مرکز مدارک علمی.....
۸۹	۳. معرفی پژوهش‌های اجتماعی- فرهنگی کشور.....
۸۹	۴. چکیده.....
۸۹	۵. مقاله نامه آموزش و پرورش.....
۹۰	۶. فهرست مقالات فرهنگی در مطبوعات ایران.....
۹۰	ب. منابع اصلی.....
۹۰	۱. فصلنامه تعلیم و تربیت.....
۹۰	۲. نشریه علوم تربیتی.....
۹۰	۳. ماهنامه تربیت.....
۹۰	۴. مجله علوم اجتماعی و انسانی دانشگاه تهران.....
۹۰	منابع آموزشی به زبان انگلیسی.....
۹۱	تنظیم منابع مربوط به موضوع مورد تحقیق.....
۹۳	منابع آموزشی که به زبان انگلیسی منتشر می‌شوند.....
۹۳	مرکز منابع اطلاعات آموزش و پرورش.....
۹۴	نمایه‌نامه نشریه‌های ادواری آموزش و پرورش.....
۹۵	پژوهش در آموزش و پرورش.....
۹۵	سایر نشریه‌های ادواری.....
۹۶	دانشنامه‌ها.....
۹۸	چکیده‌های پایان‌نامه.....
۹۸	خلاصه.....
۱۰۰	خودآزمایی.....

فصل پنجم: جامعه و نمونه ۱۰۱

۱۰۲	تعریف جامعه.....
۱۰۳	اصول اساسی نمونه‌گیری.....
۱۰۴	نمونه‌گیری تصادفی ساده.....
۱۰۷	نمونه‌گیری منظم.....
۱۰۸	نمونه‌گیری طبقه‌ای.....

۱۰۹	نمونه‌گیری تصادفی خوشه‌ای
۱۱۱	نمونه‌گیری در دسترس
۱۱۲	نمونه‌گیری هدفدار
۱۱۲	اندازه نمونه
۱۱۳	خودآزمایی

۱۱۵

فصل ششم: تحقیق زمینه‌یابی

۱۱۵	تعریف
۱۱۶	هدف‌های تحقیق زمینه‌یابی
۱۱۶	ویژگی‌های تحقیق زمینه‌یابی
۱۱۷	جنبه‌های علمی زمینه‌یابی‌ها
۱۱۸	انواع زمینه‌یابی
۱۱۸	۱. زمینه‌یابی‌های مقطعی
۱۱۹	۲. زمینه‌یابی‌های طولی
۱۲۰	مزایای تحقیق زمینه‌یابی
۱۲۱	معایب تحقیق زمینه‌یابی
۱۲۱	مراحل پژوهش زمینه‌یابی
۱۲۱	قدم اول - تعریف مسئله
۱۲۳	قدم دوم - تعریف و تعیین جامعه
۱۲۴	قدم سوم - روش جمع‌آوری اطلاعات
۱۲۶	قدم چهارم - انتخاب نمونه
۱۲۶	قدم پنجم - تهیه ابزار
۱۲۷	مصاحبه
۱۲۸	انواع مصاحبه
۱۳۰	نکاتی درباره‌ی طرح مصاحبه
۱۳۴	آماده‌سازی مصاحبه
۱۳۷	پرسش‌نامه
۱۳۷	اصول کلی در تدوین و تهیه سؤال‌ها
۱۳۸	انواع سؤال‌ها
۱۳۸	سؤال‌های بسته‌پاسخ
۱۳۸	سؤال‌های بازپاسخ
۱۳۹	سؤال‌های پیگیرانه
۱۴۰	سؤال‌های ماتریس
۱۴۰	بررسی مقدماتی پرسش‌نامه
۱۴۱	توزیع پرسش‌نامه
۱۴۲	تهیه نامه ارسالی

پیشگفتار ویرایش پنجم

پژوهشگران روان‌شناسی موضوعات متنوعی را مورد پژوهش قرار می‌دهند. این پژوهش‌ها از رشد نوزادان گرفته تا رفتار گروه‌های اجتماعی را دربر می‌گیرند. در اجرای این تحقیقات، روان‌شناسان برای پاسخ دادن به سؤالات، به صورت سیستماتیک و تجربی از روش‌های علمی استفاده می‌کنند. مسلم است که روش‌های تحقیق نقش مهمی در کیفیت کار آنها و همچنین آموزش پژوهشگران جوان ایفا می‌کنند. تجربه نیم قرن مؤلف نشان می‌دهد که تحقیقات روان‌شناسی در ده موضوع از طریق روش‌های تحقیق عمدتاً کمی انجام شده است. از این ده موضوع، روان‌شناسی سلامت و اجتماعی، بیشترین افیال را داشته‌اند. همچنین، مشخص شد که مقالات فاقد دقت و شفافیت از نظر روش مورد استفاده نیز چاپ و منتشر شده‌اند که این مسئله به نوبه خود تکرارپذیری و قابلیت تعمیم یافته‌ها را تحت تأثیر قرار داده است. مروری بر روش‌های گزارش شده در مجلات روان‌شناسی و علوم تربیتی، عدم دقت در روش‌شناسی به‌طور کلی، تفسیر نتایج و نمونه‌گیری، سرمایه‌های انسانی و مادی به‌کاربرده شده در این پژوهش‌ها را مورد پرسش قرار داده است.

تحقیقات آینده باید از نتایج این تجارب برای آموزش روش‌های تحقیق در رشته‌های روان‌شناسی و علوم تربیتی سود بیشتری ببرد. به همین دلیل، مطالعه روش‌های تحقیق در درجه اول اهمیت قرار دارد، زیرا این آموزش استادان و دانشجویان را آماده می‌کند تا در مرتبه اول مصرف‌کنندگان آگاهی برای تحقیقات روانشناختی باشند و در مرتبه دوم، مهارت‌ها و نگرش‌های تفکر انتقادی را که در بسیاری از زمینه‌های زندگی کاربرد دارد، ارتقا بخشد. به همین دلیل، هدف مؤلف تدوین کتابی است که بتواند مفاهیم روش‌شناختی و مهارت‌هایی را که محققان در زمینه روان‌شناسی و علوم تربیتی به‌طور گسترده نیاز دارند، به اشتراک بگذارد و این

کار را به گونه‌ای انجام دهد که برای طیف وسیعی از دانشجویان قابل دسترس باشد. از جمله ویژگی‌هایی که سعی شده است برای دستیابی به این هدف در نظر گرفته شود، نوشتن ساده و روان و پرهیز از اصطلاحات و مفاهیم خاص است که به ندرت در عمل مورد استفاده قرار می‌گیرد. تلاش شده است تا برای افزایش جنبه‌های کاربردی روش‌ها و جلوگیری از حواس‌پرتی، انحرافات فنی و فلسفی به حداقل رسانده شود. در هر حال، هدف این کتاب همانند چاپ‌های قبلی، تهیه کتابی است که دانشجویان بدون مراجعه به استاد یا با حداقل مراجعه، بتوانند روش‌های تحقیق را به سادگی یاد بگیرند. بازخوردهای دریافتی از همکاران ارجمند و دانشجویان عزیز، مؤید این توفیق است.

لازم به ذکر است که ساختار کلی کتاب درسی روش‌های تحقیق مقدماتی حفظ شده و به منظور به روز کردن مطالب در این چاپ، فصل کاملی در زمینه تحقیق آمیخته اضافه شده است و فصل تحقیق کیفی آن به صورت کامل بازنگری شده است. گرچه سعی شده کتاب همانند چاپ‌های قبلی عاری از اشتباه باشد، اما به دلیل تغییرات چشمگیری که در این ویراست انجام گرفته، امکان دارد اشتباهاتی از چشم دور مانده باشد. از این رو از کلیه همکاران ارجمند، دانش‌پژوهان گرامی و دانشجویان عزیز تقاضا می‌شود همانند گذشته با راهنمایی‌های ارزنده خود، مؤلف را یاری فرمایند.

در خاتمه از فردفرد همکاران گرامی و آن دسته از دانشجویانی که در تصحیح چاپ‌های قبلی بذل محبت فرموده و پیشنهادهای سودمند ارائه کرده‌اند، سپاسگزاری می‌شود. همچنین از مسئولان انتشارات ویرایش که چاپ جدید این کتاب را با علاقه وافر به دانشجویان و استادان فرهیخته در سراسر مملکت عرضه نموده‌اند، تشکر می‌شود.

با آرزوی توفیق و شادکامی برای کلیه دانش‌پژوهان عزیز

دکتر علی دلاور

مردادماه ۱۴۰۰